Mirosław Jankowiak

*Instytut Slawistyki PAN
Warszawa*

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „DAWNE INFLANTY POLSKIE: DZIEDZICTWO I HISTORIA” (KRAKÓW, 18–19 LISTOPADA 2010)

Inflanty Polskie zostały zepchnięte do niebytu – tymi słowami można by określić historiografię ostatnich dziesięcioleci, która dotyczy tego regionu. Od czasów łatgalskiego historyka Gustawa Manteuffla, czyli od przełomu XIX i XX wieku, aż do odzyskania przez Polskę pełnej niepodległości w 1989 roku, kraina ta nie była obiektem szerszych badań naukowych, niezależnie od dyscypliny: językoznawstwa, kulturoznawstwa czy też historii. Luka w historiografii nie mogła nie odbić się również na pamięci i wiedzy samych Polaków – mówiąc o Kresach, mamy najczęściej na myśli właśnie ziemie współczesnej Litwy, Białorusi czy Ukrainy, zapominając o Łotwie, gdzie do dzisiaj mieszka ponad 60 tysięcy Polaków, którzy wywarli na przestrzeni dziejów ogromny wpływ kulturowy na te ziemie. Łatgalię można by zatem nazwać „zapomnianymi Kresami”.

Jednak od kilkunastu lat w polskich ośrodkach naukowych odradzają się badania dotyczące wschodniej części Łotwy. Coraz częściej organizowane są konferencje naukowe poświęcone relacjom polsko-łotewskim, już nie tylko w Rydze czy Dyneburgu, ale także w Polsce. Pojawiają się kolejne publikacje, odbywają się wystawy fotografii czy panele dyskusyjne, powstają towarzystwa miłośników Łotwy. Osoba uczestnicząca w takich spotkaniach od razu zauważy, że region Łatgalii ciągle jest jednak obcy Polakom. Z tego też powodu odbyła się w Krakowie 18–19 listopada 2010 roku międzynarodowa konferencja naukowa zatytułowana „Dawne Inflanty Polskie: dziedzictwo i historia”, której celem było przybliżenie wielkiego bogactwa tego regionu, wymiana myśli, wzajemne zbliżenie ośrodków akademickich i naukowych zajmujących się tą tematyką, a także podjęcie w przyszłości kolejnych, wspólnych przedsięwzięć dotyczących Łatgalii.

Konferencja została zorganizowana przez Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy Uniwersytetu w Białymstoku oraz Centrum Studiów Humanistycznych i Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, a udział w niej wzięło ponad dwadzieścia osób reprezentujących różne ośrodki akademickie i naukowe, między innymi z Białegostoku, Krakowa, Łodzi, Torunia, Warszawy, Dyneburga i Rygi. Referaty wygłosili nie tylko naukowcy, ale także pracownicy różnych instytucji, którzy przez swoją pracę związani są z Łotwą lub mają łotewskie korzenie.

Uroczyste otwarcie konferencji rozpoczęło się od przemówienia dziekana Wydziału Polonistyki UJ – prof. dr. hab. Jacka Popiela, następnie Dorota Janiszewska-Jakubiak, naczelnik Wydziału ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturowego Za Granicą odczytała list Piotra Żuchowskiego, sekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Swoją obecnością zaszczylił konferencję również Andris Livmanis, sekretarz ambasady łotewskiej w Warszawie.

Pierwszego dnia konferencji wygłoszono trzy referaty inauguracyjne. W pierwszym, zatytułowanym *Czynnik polski w historiografii Łotwy: wątek inflancki*, Ēriks Jēkabsons ukazał wspólne dzieje polsko-łotewskie na podstawie bogatej łotewskiej literatury archiwalnej i zbiorów muzealnych. Rūta Kaminska w wystąpieniu multimedialnym *The Parish Church in Stolerowa in the Context of the 18th Century Art and Architecture Heritage in Polish Livonia*, na przykładzie kościoła parafialnego w Stolerowej, ukazała bogactwo architektury i sztuki sakralnej, powstałej w dużej mierze dzięki obecności możnych Polaków, którzy fundowali świątynie. Krzysztof Zajas w referacie *Gustaw Manteuffel i kolonializm bałtycki* pokusił się o spojrzenie na działalność tego inflanckiego historyka w kontekście bałtyckim z punktu widzenia modnej w ostatnich latach teorii kolonializmu i postkolonializmu.

Pozostałe wygłoszone referaty można podzielić na kilka grup tematycznych. Niewątpliwie najwięcej miało charakter czysto historyczny, traktowały bowiem o dziejach Inflant Polskich, ziem łotewskich należących do Rzeczypospolitej. Paweł Jeziorski zaprezentował referat *Właściciele majątków ziemskich na terenie Inflant Polskich u schyłku XVI wieku*, a Anna Ziembewska *Ryga w Rzeczypospolitej polsko-litewskiej (1581–1621). Stan badań*. Kolejne dwa wystąpienia ukazywały aspekty militarno-historyczne. Tomasz Ciesielski wygłosił odczyt *Inflantczycy i Kurlandczycy w wojsku koronnym w czasach saskich*, a Mariusz Balcerek *Narodziny Inflant Polskich. Walki o Dynaburg w latach 1625–1627*. Łotewski historyk Henriks Soms przedstawił wątki polskie w dziele *Terra Mariana (Reminiscences of Polish Livonia in Terra Mariana)*. Niektóre referaty opisywały dzieje i działalność łotewskich Polaków na przestrzeni dziejów. Mirosław Jankowiak wygłosił referat *Polacy Krasławia – historia i współczesność*, a Arkadiusz Janicki *Polskie korporacje akademickie – od dorpacko-ryskich początków do warszawsko-gdańskiej teraźniejszości*.

Sporą grupę stanowiły referaty z zakresu szeroko rozumianego literaturoznawstwa czy też pogranicza literaturoznawstwa i innych dziedzin. Z ciekawym referatem, opartym na drobiazgowych badaniach archiwalnych, wystąpiła Dorota Samborska-Kukuć (*Działalność literacka Platerów kombulskich*). Radosław

Okulicz-Kozaryn w wystąpieniu zatytułowanym *Jan Barszczewski, Romuald Podbereski i współrządne fantastycznej Białorusi* ukazał pogranicze łotewsko-białoruskie widziane oczami pisarzy.

Część wystąpień literaturoznawczych odnosiła się do inflanckich pisarzy polskiego pochodzenia i ich twórczości literackiej. Krystyna Barkovska wygłosiła referat *„Cały mój pejzaż jest stamtąd, z moich stron rodzinnych”*, czyli *naddźwińska kraina Iłłakowiczówny i Borchy*, a Agnieszka Durejko *Nieznana poezja Olgi Daukszy*. Michał Laszczykowski odczytał referat *Życie studentów w Rydze na podstawie powieści M. Manteuffla „Statyści”, W. Baranowskiego „Gaudeamus” i F. Hoesicka „Dwaj przyjaciele”*. Monika Michaliszyn w referacie *Recepcja polskiej kultury w czasopiśmie łotewskim okresu niepodległej Łotwy* przedstawiła obraz Polski, Polaków i stosunków polsko-łotewskich w okresie międzywojennym na podstawie artykułów prasowych z tamtych lat.

Na konferencji wygłoszono też kilka referatów, w których zwrócono uwagę zwłaszcza na aspekty kultury materialnej i materialno-sakralnej. Dorota Janiszewska-Jakubiak w referacie *Inflanty Polskie w pracach Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego* zaprezentowała i opisała miejsca i zabytki kultury, którymi zajmowali się i zajmują obecnie polscy restauratorzy, a Józef Steciński, krakowski restaurator, wystąpił z referatem *Konserwacja obrazu olejnego na płótnie „Św. Ludwik wyruszający na wyprawę krzyżową” z pracowni J. Matejki w ołtarzu głównym kościoła parafialnego w Krasławiu*. Ilze Jakuša-Kreituse z Rygi przedstawiła wątki związane z malarstwem w Inflantach Polskich, a dokładniej – ikonografią (*Conditions of Formation of Icon Painting and the Collections in Polish Inflanty, the Development of the Tradition*). Charakter wspomnieniowy miało wystąpienie Henryka Manteuffla, który w referacie *Obrazki ziemiańskich ostatków na Inflantach Polskich*, pokazując zdjęcia, opowiedział o dziejach swojej rodziny pochodzącej z Łatgalii.

Wygłoszono także referat językoznawczy z zakresu toponimiki – Dorota Krystyna Rembiszewska i Beata Biesiadowska-Magdżiarz zaprezentowały *Elementy polskie w toponimach wschodniej Łotwy*, z kolei wykład Pawła Bukowca *Kresy – słowo po przejściach* miał charakter typowo teoretyczny, jego autor rozważał bowiem sensowność używania pojęcia „Kresy”.

Konferencji inflanckiej towarzyszyły również imprezy związane z Inflantami, na przykład otwarcie wystawy „ŁATGALIA – kraina łotewskich Polaków w fotografii Krzysztofa Hejke”. Jesienią 2011 roku artykuły powstałe na bazie wygłoszonych referatów zostaną opublikowane w tomie pokonferencyjnym. W czasie dyskusji uczestnicy uzgodnili również, że raz na dwa lata będzie się odbywać konferencja polsko-inflancka, kolejną zaplanowano na rok 2012.